דער ערשטער דארף האט געהתמ'עט

פון י. איגער.

ווי ווייט און פרעמד איז דאס פאר אונז געווען, ווען א דארף מיט פויערים האט געהתמ'עט — צו אויף דעם וואס מען האט איהם צוגעשניטען באדען, אדער אויף א לאנגיעהריקער הלואה, וואס ער האט געקראגען, אדער אויף אן אנדער עהנליכען אפן, וואס איז געווען אויף דער מדרגה פון געשעהעניש אין דעם לעבען פון דארף, וואס בעראף פיהרען צו זיין ענטוויקלונג און פארלייכטערען דאס לעבען פון זיינע הארעפאשנע איינוואוינער.

פארשטעהער פון דער מאכט, פארשטעהער פון דער קירכע, א טיש מיט א קלאר ווייסען פויערים טישטוך און יום־טוב'דיגע, צוהיצטע געזיכטער פון מענער פרויען און קינדער.

אבער פאר די צופעליגע צושויער איז דען איז דאס געווען אזא־פרעמד! א ווייטע, פרעמדע וועלט, צו וועלכער זיי האבען אין דער טיעף פון דער נשמה גע־נארט אין שטיל, אהן ווערטער מקנא גע־ווען...

און אט האבען מיר דערלעבט: דער ערשטער אידישער דארף האט גע־התמ'עט!

אנטקעגען איבער די היסטאריש גלבוע בערג ליגט דער שעהנער אידישער דארף „כפר יחזקאל". איינער פון די עמק דערפער, וועלכער האט אונטער זיך א רייה שווערע יאהרען, יאהרען פון קאמף און וואקלענישען, פון יסורים, פון סספות און וואקלענישען, פון שרעקליכע חבלי־לידה. וועלכע נאר אזא שטארקער און ריינער אידעאליזם, זיי ביי די אידישע פיאנערען, האט געקענט איבערוועלטיגען. נאר אזא מסירת נפש, אמונה און בטחון ווי ביי די אידישע קאָ־לאָניסטען, האט געקענט ברענגען צום דאָ־זיגען גליקליכען ווענדעפונקט. ווען עס איז מעהר קיין ספק ניטא וועגען דער צו־קונפט פון די אידישע דערפער. נאר אזא ליעבע צום לאנד האט געקענט ברענגען צום לאנג ערוואַרטעטען מאָמענט, ווען דאס דארף איז געווארען עקאָנאָמיש פאר־פעסטיגט און זעלבסטשטענדיג און מען מען קען שוין קלעהרען וועגען אויסצאָה־לען דעם קרן היסוד דאס, וואס ער האט איינוועסטירט און חתמ'ענען אויף א קאָנ־טראקט.

נעדרעקטע מיט "כל טוב" טישען, דער דארף זעהט אויס יום טוב'דיג; זיינע איינוואוינער זיינען יום־טוב'דיג פויעריש געקליידעט. די נעזיכטער שטראהלען, עס איז פריהלינג אין דער לופט און פריהלינג אויף דער נשמה.

ביי דער געזעלשאפטליכער געביידע „בית עם" באנעגענט די גאנצע באפעל־קערונג פון דארף מיט די שילער אין דער שפיץ דעם פרעזידענט (דר. ווייצמאן) און די געסט און עלטערע שילער דער־לאנגער דעם דר. ווייצמאן אין האנד א מגילה, זייער האנטערביי אין וועלכער זיי באנריסען איהם און ווינשען, אז זיין איצטיגער באזוך אינ'ם אויפלעבענדען היימלאנד זאל איהם דיענען אלס מקור פון טרייסט אין די שווערע מאָמענטען.

מען זעצט זיך ארום די טישען און עס הויבען זיך אָן די באנריסונגען.

דער עקזעקוטיוו מיטגליעד דר. רופין רעדט אין סטיל פון פסוק: אויב אייערע קינדער וועלען אייך פרעגען — וואס איז דאס פאר א תחומה? זאלט איהר זיי זאָגען, אז ביז היינט עבדים היינו צום קרן היסוד, וועלכער האט אויסגעבויט אונזע־רע ווירטשאפטען ווייל מיר האבען ניט געוואוסט אונזערע רעכט. פון איצט אָן זענען מיר בני חורין, מיר ווייסען גענוי וואס מיר פארמאָגען און וואס מיר זענען שולדיג. אָט דאס איז די וויכטיגקייט פון דעם איצטיגען מאָמענט וואס עס פארענ־דיגט זיך ענדליך די אונזיכערקייט אין דער קאָלאָניזאציע און עס פאנגט אָן א נייע תקופה, ווען די באציהונגען צווישען די קאָלאָניסטען און קרן היסוד זיינען שטרענג באצייכענט און האבען א יורידי־שען באזיס. אי דאזיגע פראגע וועגען די קאָנטראקטען צייהט זיך שוין עטליכע יאהר, אָבער ער — דר. רופין — האט ניט געוואָלט ארויפלייגען אויף די קאָלאָניס־טען א פארפליכטונג, ניט וויסענדיג קלאָהר אויב זיי וועלען זי קענען דערפיהלען. ווייטער האט ער באטאנט, אז ער האט אין קיין ארט ניט באגעגענט אזעלכע אי־דעאלע באציהונגען צווישען קאָלאָניסטען און קאָלאָניזאטארס. ווי דאָ אין ארץ־ישראל, און ער האט געזעהען קאָלאָניזא־ציע ארבייט אין פארשיעדענע לענדער. אומעטום איז יעדער צד חושד, אז דער צווייטער וויל איהם עקספלואטירען, נאָר ביי אונז הערשט הארמאָניע און פולער צוטרוי, מיט וואס מיר קענען זיך באריה־מען. און באזונדער כבוד איז, וואס די קאָנטראקטען ווערען אונטערגעשריבען אין דער אנוועזענהייט פונ'ם פרעזידענט. איך וויל אז דער דר. ווייצמאן זאָל זעהן, אז ער איז ניט אזוי ארים, ווי פיעל פון זיינע געגנער דענקען...

דער דירעקטאר פון קרן היסוד 5. יפה האט אין זיין קורצער רעדע אונטערשטראָ־כען דעם מאָמענט פון דער דאזיגער גע־שעהעניש; די שלעכטע מאָמענטען זענען פיעל מעהר, אָבער אזא מאָמענט מאכט מען זאָל זיי פארגעסען. מיט שמחה און גרויסקייט האט ער איצט געזעהן די עמק־ישובים, וואס דער קרן היסוד האט געשאַ־פען. פאהרענדיג האט איהם דער דר. רופין געזאָגט: איהר באקלאָגט זיך אז דער קרן היסוד איז ארים, אָט זעהט זיין רייכ־טהום ארום, וואס ער האט אויפגעטאן און געשאפען.

— מיר האבען אויפ'ן וועג אריינגע־נומען אין אויטאמאביל. האט 5. יפה. דערצעהלט, איינעם פון די אַרטיגע קינדער וועלכער איז געלאָפען זעהר פארשמייעט.

— וואס איז געשעהן? האבען מיר איהם געפרעגט.

— היינט איז ביי אונז א יום טוב, דער דר. ווייצמאן קומט.

— ער איז א איד?

— יא.

— א ציוניסט?

— איך ווייס ניט...

דאָ ביי אייך רעדט מען ניט וועגען ציוניזם, ווייל איהר זעלבסט שאפט איהם. איך האב א באזונדערע באציהונג צום עמק און איך קען אייך זאָגען אהן גוזמא, אז צוזאמען מיט אייך האב איך איבערגעלעבט אייערע יסורים און אייער פרייד, ווייל אין אונזער פראָפאנאנדע טעטיגקייט האבען מיר געשאפען אונזער השפעה־קראפט פון אייער עמק, וואס איז דען אונזער כח? ווי דערהאלטען מיר דעם נאציאנאלען שטייער אהן צוואנגס־מיטלען? דורך דעם וואס מיר דערצעהלען וועגען אייער לעבען, וועגען אייער שטילער, בעשיידע־נער העלדישקייט. וועגען אייערע וואונ־דערבארע קינדער, וועגען די נייע לעבענס־פארמען, וועלכע איהר שאפט. וועגען די זומפען, וואס איהר. טריקענט אויס. און דורך דעם ווערען אויך אויסגעטריקענט די זומפען פון דעם גלות לעבען. אין ארגענ־טינא האט ער געזעהן א גרויסען אידישען ישוב, וואס איז שוין פופציג יאהר אלט און האט איינגעשלונגען מליאנען געלט, אידישע שטעדט און דערפער, נאָר קיינער ווייס ניט וועגען זיי. אָבער וואס פאר א איד וויים ניט דעם נאָמען "תל אביב", "נהלל", כפר יחזקאל"? סאָקאָלאָוו האט רעכט ווען ער זאָגט, אז מען בויט אויס א הויז אין ארץ ישראל פייערט דאס גאנצע פאלק דעם חנוכת הבית.

מיט שמחה און גדלות חתמ'עט ער אויך די קאָנטראקטען אין נאָמען פון קרן היסוד און ער ווינשט זיי אז זייער ארבייט זאָל אויך אויף ווייטער זיין א סטימול פאר דער אויפלעבונג פון פאלק.

דער דר. ווייצמאן אין זיין רעדע האט דערמאהנט די ערשטע שווערע יאה־רען פון דעם דאזיגען דארף, די שרעקליכע „שווערינקייטען און מאָטערנישען און ער דענקט, אז נאָר דורך יושר און גבורה האט דער אידישער ארבייטער זיי איבערוועל־טיגט.

ער גלויבט אז אויך אין דער צוקונפט וועלען מיר איבערוועלטיגען אלע שטערונ־גען. אָט זאָל מען זעהן וויפיעל מרגלים זענען אויפגעשטאנען אויך ביי אונז פאר די לעצטע יאָהרען, וויפיעל עקספערטען און בעלי עצות, וועכע האבען ניט פאר־שטאנען די אונגעוועהנליכע איבערגעבענ־קייט פון דעם אידישען ארבייטער צו דעם אידישען ווערק צום ארץ ישראל, און זיי באקלאָגען די געלדער פון פאלק, וואס מיר באגראבען אהן נוצען אין די זומפען פון עמק.

אָט די אלע נביאים זיינען פאלשע נביאים

איהר האלט שוין ביי דער ענדע פון אייער פארפעסטיגען זיך אויפ'ן באדען. ער גלויבט אז די בשורה וועגען די גע־התמ'עטע קאָנטראקטען וועט אדורך דעם גאנצען גלות און וועט דיענען אלס שעה־נער מוסטער פאר פיעל פון אונזער דור און פון דעם דור וואס וועט קומען. אלע זיינען מיר טרוימער און קעמפער און מיר וועלען נאָך טרוימען און קעמפען ביז עס וועלען געשאפען ווערען נאָך פיעל דערפער און פונקטען, און ניט בלויז אין דעם עמק יזרעאל, נאָר אויך אינ'ם שכנות'דיגען עמק הירדן...

אויף די קאָנטראקטען האט דער ערש־טער נעהתמעט דער קאָלאָניסט, נאָך איהם דער דר. ווייצמאן אין נאָמען פון דער אי־דישער אגענטי אין 5. יפה אין נאָמען פון קרן היסוד. די הלואה מיט די צינזען פאר יעדער ווירטשאפט באשרעפט 1200 פונט וועלכע דער קאָלאָניסט וועט אויסצאָהלען אין משך פון 50 יאהר.

דער אויטאמאביל, שלענגעלט זיך איבער בערג און טהאלען, שלינגט האסטיג דעם וועג. מען איז פארשכורט פון פריה־ליג לופט און אויפגערעגט פון דעם וואס מען האט אקארשט בייגעוואוינט. עס דוכט זיך אז די בשורה וויי אז עלעקטרישער שטראם לויפט אדורך אלע טיילען פאלק:

דער ערשטער אידישער דארף אין ארץ ישראל האט געהתמ'עט זיינע קאָנ־טראקטען!...

אידישע נייעס פון יענער זייט ים

ארויסגענומען פון די אידיש־אייראָפּייאישע צייטונגען.

אידישע בעטלערקע לאזט איבער א צואה אז מען זאָל מאכען א שנעפסעל פאר איהר נשמה

פון ווילנא שרייבט מען וועגען אזא געשיכטע:

יום טוב איז געשטארבען אין ווילנא די 80 יאהריגע בלינדע בעטלערקע, ראָ־שעל בלעכמאן, וועלכע איז געווען פאָפּו־לער אין דער נאנצער שטאדט.

ביז 10 א זייגער ביינאכט פלעגט זי „שנארען" מיט'ן שטעקעלע איבער די נאסען, פלעגט אלעמען פארשיטען מיט ברכות, און קיינער האט איהר ניט אפגע־זאגט צו געבען א נדבה.

אין משך די צעהנדליגער יאהרען האט די בעטלערקע אנגענעקליבען א "קאָ־פיטאל", וועלכען זי האט געהאלטען פאר־שטעקט אין קינפלאך און אליין האט זי געוהנגערט.

די אלטיטשקע האט איבערגעלאזען א צואה, אז מען זאָל איהר לעגען אין איהרע איינענע תכריכים. דיגען א קריש, אלע מענשען פון פעלד זאָל מען באפרידיגען און נאך דער קבורה זאָלען זיי מאכען א שנעפסעל פאר איהר נשמה.

די בעטלערקע האט איבערגעלאזען א היכש ביסעל געלט.

א קריסטליכע מאמע מיט אידישע קינדער

פון ווארשא שרייבט מען וועגען פאלגענדען מערקווירדיגען פאל:

צו אן אנגעזעהענעם ווארשעווער רב איז די וואך געקומען אן עלענאנט יונג פארל. פון אנפאנג האט דער רב גע־מיינט, אז דאס זענען חתן־כלה אדער מאן און ווייב. אָבער באלד האט זיך ארויס־געוויזען, אז דאס זענען שוועסטער און ברודער. און אט וואס דער יונגערמאן לויט'ן אויסזעהן פון א יאהר 20, האט אויב זיי וועלען זי קענען דערפיהלען. ווייטער האט ער באטאנט, אז ער האט אונזער פאטער איז א איד, די מוטער דאנענען איז א קריסטין, מיט וועל־כער דער פאטער האט זיך באקענט נאָר אלס בחור, שטודירענדיג אויפ'ן ווארשע־ווער אונעווערזיטעט. בלויז איך מיט דער שוועסטער זענען געבליבען לעבען פון פינף קינדער, וואס אונזער מוטער האט געבוירען. ווען איך האב אלס קינד אנ־נעהויבען צו געהן אין שולע, איז מיר איינמאל אריינגעפאלען אין האנט א אי־דישע געשיכטע, וואס האט מיך שטארק פאראינטערעסירט. איך האב אין עהיים אנגעהויבען צו לעזען די ביבעל אין נאכ־הער גרעע'ס געשיכטע. מיין דורשט נאך אידישען וויסען האט זיך נאך מעהר פאר־שטארקט. איך האב זיך דערוואוסט צור־פעליג, אז מיין פאטער איז א איד. איך האב פארלאזען די שולע און מיר פאר־שאפט אידישע חברים. ביי וועלכע איך האב זיך אויסגעלערנט צו רעדען אידיש. אין א געוויסען טאָג האב איך ערקלערט מיינע עלטערען, אז איך וויל ווערען א איד. מיין פאטער איז געווען פארביטערט געגען מיר.

אין איינעם פון מיינע זומער־וואָ־קאנסען, ווען איך האב באזוכט קראקוי, האב איך זיך דארט מגייר געווען. איך האב געדונגען א מלמד, וועלכער האט מיך געלערנט צו לייגען תפילין און צו לייענען קריאת שמע. באלד דערנאך האב איך נעהייראט מיט א אידישער טאכטער. מיין פאטער און מיין שוועסטער זענען געקומען צו דער חתונה. מיין מוטער האט זיך אנטזאגט צו קומען.

מיין מוטער האט אנגעווענדעט אלע כחות צו ערציהען מיין שוועסטער אלס קריסטין, אָבער פונקט ווי מיך, האט איך זי געצויגען צום אידענטום. זי האט זיך איינגעשריבען אין א ציוניסטישען קלוב, און האט פלייסיג געלערנט העבריאיש. איצט וויל זי הייראטען מיט א אידישען בחור, וועלכער האט זיך אין געלעבט, אָבער פריהער מוז זי פארמעל ווערען א אידישע טאכטער.

דער רב האט צוגעזאָגט מיט דעם ענין זיך צו פארנעהמען.

א קריסטין אין חברה קדישא

פון ווילנא שרייבט מען:

צום גבאי פון דער ווילנער חברה קדישא איז די טעג געקומען א קריסטין און מיט טרעהרען אין די אויגען דער־צעהלט, אז זי איז א גרויסע קבצנ'טע, ליידט שטענדיג דחקות, און דאָ האט זיך איהר נאָך געמאכט אן אומגליק — עס איז געשטארבען ביי איהר דער מאן. איהר הארץ איז צובראָכען, אָבער נאָך מעהר איז זי פארטרויערט, וואס זי האט ניט קיין שטיקעל בגד מיטצוגעבען איהר' מת אין קבר און היות זי האט זיך דערוואוסט, אז ער איז דער גבאי איבער אזא חברה, וואס זאָרגט וועגען מתים — איז זי געקומען בעטען א טובה עפעס בגדים פאר איהר מת.

אידישע בעטלערקע לאזט איבער א צואה אז מען זאָל מאכען א שנעפסעל פאר איהר נשמה

פון ווילנא שרייבט מען וועגען אזא געשיכטע:

יום טוב איז געשטארבען אין ווילנא די 80 יאהריגע בלינדע בעטלערקע, ראָ־שעל בלעכמאן, וועלכע איז געווען פאָפּו־לער אין דער נאנצער שטאדט.

ביז 10 א זייגער ביינאכט פלעגט זי „שנארען" מיט'ן שטעקעלע איבער די נאסען, פלעגט אלעמען פארשיטען מיט ברכות, און קיינער האט איהר ניט אפגע־זאגט צו געבען א נדבה.

אין משך די צעהנדליגער יאהרען האט די בעטלערקע אנגענעקליבען א "קאָ־פיטאל", וועלכען זי האט געהאלטען פאר־שטעקט אין קינפלאך און אליין האט זי געהונגערט.

די אלטיטשקע האט איבערגעלאזען א צואה, אז מען זאָל איהר לעגען אין איהרע איינענע תכריכים. דיגען א קריש, אלע מענשען פון פעלד זאָל מען באפרידיגען און נאך דער קבורה זאָלען זיי מאכען א שנעפסעל פאר איהר נשמה.

די בעטלערקע האט איבערגעלאזען א היכש ביסעל געלט.

א קריסטליכע מאמע מיט אידישע קינדער

פון ווארשא שרייבט מען וועגען פאלגענדען מערקווירדיגען פאל:

צו אן אנגעזעהענעם ווארשעווער רב איז די וואך געקומען אן עלענאנט יונג פארל. פון אנפאנג האט דער רב גע־מיינט, אז דאס זענען חתן־כלה אדער מאן און ווייב. אָבער באלד האט זיך ארויס־געוויזען, אז דאס זענען שוועסטער און ברודער. און אט וואס דער יונגערמאן לויט'ן אויסזעהן פון א יאהר 20, האט דערצעהלט דעם רב, בעטענדיג גלייכצייט־טיג אן עצה:

צווינגט ניט אייערע קינדער

צו נעהמען אן אָפּשטויסענדע אָפּפיהרונג. גיט זיי

עקס־לאַקס

(אין ענגליש EX-LAX)

עקס־לאַקס איז א געשמאקע שטיקעל קענדי און איז אנערקענט אין מעדיצין אלס דער אונשעדליכער און זיכערער אָפּפיהר־מיטעל, וואס איז גוט פאר דער גאנצער פאמיליע, גרויס און קליין.

עקס־לאַקס קומט אין 2 פארמען: „טשאָקאָלאד" און „פיג פליינוואר" (פייגען).

דער ערשטער דארף האט געהתמ'עט

פון י. איגער.

ווי ווייט און פרעמד איז דאס פאר אונז געווען, ווען א דארף מיט פויערים האט געהתמ'עט — צו אויף דעם וואס מען האט איהם צוגעשניטען באדען, אדער אויף א לאנגיעהריקער הלואה, וואס ער האט געקראגען, אדער אויף אן אנדער עהנליכען אפן, וואס איז געווען אויף דער מדרגה פון געשעהעניש אין דעם לעבען פון דארף, וואס בעראף פיהרען צו זיין ענטוויקלונג און פארלייכטערען דאס לע־בען פון זיינע הארעפאשנע איינוואוינער.

פארשטעהער פון דער מאכט, פאר־שטעהער פון דער קירכע, א טיש מיט א קלאר ווייסען פויערים טישטוך און יום־טוב'דיגע, צוהיצטע געזיכטער פון מענער פרויען און קינדער.

אבער פאר די צופעליגע צושויער איז־דען איז דאס געווען אזא־פרעמד! א ווייטע, פרעמדע וועלט, צו וועלכער זיי האבען אין דער טיעף פון דער נשמה גע־נארט אין שטיל, אהן ווערטער מקנא גע־ווען...

און אט האבען מיר דערלעבט: דער ערשטער אידישער דארף האט גע־התמ'עט!

אנטקעגען איבער די היסטאריש גלבוע בערג ליגט דער שעהנער אידישער דארף „כפר יחזקאל". איינער פון די עמק דערפער, וועלכער האט אונטער זיך א רייה שווערע יאהרען, יאהרען פון קאמף און וואקלענישען, פון יסורים, פון סספות און וואקלענישען, פון שרעקליכע חבלי־לידה. וועלכע נאר אזא שטארקער און ריינער אידעאליזם, זיי ביי די אידישע פיאנערען, האט געקענט איבערוועלטיגען. נאר אזא מסירת נפש, אמונה און בטחון ווי ביי די אידישע קאָ־לאָניסטען, האט געקענט ברענגען צום דאָ־זיגען גליקליכען ווענדעפונקט. ווען עס איז מעהר קיין ספק ניטא וועגען דער צו־קונפט פון די אידישע דערפער. נאר אזא ליעבע צום לאנד האט געקענט ברענגען צום לאנג ערוואַרטעטען מאָמענט, ווען דאס דארף איז געווארען עקאָנאָמיש פאר־פעסטיגט און זעלבסטשטענדיג און מען מען קען שוין קלעהרען וועגען אויסצאָה־לען דעם קרן היסוד דאס, וואס ער האט אינוועסטירט און חתמ'ענען אויף א קאָנ־טראקט.

נעדרעקטע מיט "כל טוב" טישען, דער דארף זעהט אויס יום טוב'דיג; זיינע איינוואוינער זיינען יום־טוב'דיג פויעריש געקליידעט. די נעזיכטער שטראהלען, עס איז פריהלינג אין דער לופט און פריהלינג אויף דער נשמה.

ביי דער געזעלשאפטליכער געביידע „בית עם" באנעגענט די גאנצע באפעל־קערונג פון דארף מיט די שילער אין דער שפיץ דעם פרעזידענט (דר. ווייצמאן) און די געסט און עלטערע שילער דער־לאנגער דעם דר. ווייצמאן אין האנד א מגילה, זייער האנטערביי אין וועלכער זיי באנריסען איהם און ווינשען, אז זיין איצטיגער באזוך אינ'ם אויפלעבענדען היימלאנד זאָל איהם דיענען אלס מקור פון טרייסט אין די שווערע מאָמענטען.

מען זעצט זיך ארום די טישען און עס הויבען זיך אָן די באנריסונגען.

דער עקזעקוטיוו מיטגליעד דר. רופין רעדט אין סטיל פון פסוק: אויב אייערע קינדער וועלען אייך פרעגען — וואס איז דאס פאר א תחומה? זאָלט איהר זיי זאָגען, אז ביז היינט עבדים היינו צום קרן היסוד, וועלכער האט אויסגעבויט אונזע־רע ווירטשאפטען ווייל מיר האבען ניט געוואוסט אונזערע רעכט. פון איצט אָן זענען מיר בני חורין, מיר ווייסען גענוי וואס מיר פארמאָגען און וואס מיר זענען שולדיג. אָט דאס איז די וויכטיגקייט פון דעם איצטיגען מאָמענט וואס עס פארענ־דיגט זיך ענדליך די אונזיכערקייט אין דער קאָלאָניזאציע און עס פאנגט אָן א נייע תקופה, ווען די באציהונגען צווישען די קאָלאָניסטען און קרן היסוד זיינען שטרענג באצייכענט און האבען א יורידי־שען באזיס. אי דאזיגע פראגע וועגען די קאָנטראקטען צייהט זיך שוין עטליכע יאהר, אָבער ער — דר. רופין — האט ניט געוואָלט ארויפלייגען אויף די קאָלאָניס־טען א פארפליכטונג, ניט וויסענדיג קלאָהר אויב זיי וועלען זי קענען דערפיהלען. ווייטער האט ער באטאנט, אז ער האט אין קיין ארט ניט באגעגענט אזעלכע אי־דעאלע באציהונגען צווישען קאָלאָניסטען און קאָלאָניזאטארס. ווי דאָ אין ארץ־ישראל, און ער האט געזעהען קאָלאָניזא־ציע ארבייט אין פארשיעדענע לענדער. אומעטום איז יעדער צד חושד, אז דער צווייטער וויל איהם עקספלואטירען, נאָר ביי אונז הערשט הארמאָניע און פולער צוטרוי, מיט וואס מיר קענען זיך באריה־מען. און באזונדער כבוד איז, וואס די קאָנטראקטען ווערען אונטערגעשריבען אין דער אנוועזענהייט פונ'ם פרעזידענט. איך וויל אז דער דר. ווייצמאן זאָל זעהן, אז ער איז ניט אזוי ארים, ווי פיעל פון זיינע געגנער דענקען...

דער דירעקטאר פון קרן היסוד 5. יפה האט אין זיין קורצער רעדע אונטערשטראָ־כען דעם מאָמענט פון דער דאזיגער גע־שעהעניש; די שלעכטע מאָמענטען זענען פיעל מעהר, אָבער אזא מאָמענט מאכט מען זאָל זיי פארגעסען. מיט שמחה און גרויסקייט האט ער איצט געזעהן די עמק־ישובים, וואס דער קרן היסוד האט געשאַ־פען. פאהרענדיג האט איהם דער דר. רופין געזאָגט: איהר באקלאָגט זיך אז דער קרן היסוד איז ארים, אָט זעהט זיין רייכ־טהום ארום, וואס ער האט אויפגעטאן און געשאפען.

— מיר האבען אויפ'ן וועג אריינגע־נומען אין אויטאמאביל, האט 5. יפה. דערצעהלט, איינעם פון די אַרטיגע קינדער וועלכער איז געלאָפען זעהר פארשמייעט.

— וואס איז געשעהן? האבען מיר איהם געפרעגט.

— היינט איז ביי אונז א יום טוב, דער דר. ווייצמאן קומט.

— ער איז א איד?

— יא.

— א ציוניסט?

— איך וויים ניט...

דאָ ביי אייך רעדט מען ניט וועגען ציוניזם, ווייל איהר זעלבסט שאפט איהם. איך האב א באזונדערע באציהונג צום עמק און איך קען אייך זאָגען אהן גוזמא, אז צוזאמען מיט אייך האב איך איבערגעלעבט אייערע יסורים און אייער פרייד, ווייל אין אונזער פראָפאנאנדע טעטיגקייט האבען מיר געשאפען אונזער השפעה־קראפט פון אייער עמק, וואס איז דען אונזער כח? ווי דערהאלטען מיר דעם נאציאנאלען שטייער אהן צוואנגס־מיטלען? דורך דעם וואס מיר דערצעהלען וועגען אייער לעבען, וועגען אייער שטילער, בעשיידע־נער העלדישקייט, וועגען אייערע וואונ־דערבארע קינדער, וועגען די נייע לעבענס־פארמען, וועלכע איהר שאפט, וועגען די זומפען, וואס איהר. טריקענט אויס. און דורך דעם ווערען אויך אויסגעטריקענט די זומפען פון דעם גלות לעבען. אין ארגענ־טינא האט ער געזעהן א גרויסען אידישען ישוב, וואס איז שוין פופציג יאהר אלט און האט איינגעשלונגען מליאנען געלט, אידישע שטעדט און דערפער, נאָר קיינער ווייס ניט וועגען זיי. אָבער וואס פאר א איד וויים ניט דעם נאָמען "תל אביב", "נהלל", כפר יחזקאל"? סאָקאָלאָוו האט רעכט ווען ער זאָגט, אז מען בויט אויס א הויז אין ארץ ישראל פייערט דאס גאנצע פאלק דעם חנוכת הבית.

מיט שמחה און גדלות חתמ'עט ער אויך די קאָנטראקטען אין נאָמען פון קרן היסוד און ער ווינשט זיי אז זייער ארבייט זאָל אויך אויף ווייטער טאכטער. מיין פאטער און מיין שוועסטער זענען געקומען צו דער חתונה. מיין מוטער האט זיך אנטזאגט צו קומען.

מיין מוטער האט אנגעווענדעט אלע כחות צו ערציהען מיין שוועסטער אלס קריסטין, אָבער פונקט ווי מיך, האט איך זי געצויגען צום אידענטום. זי האט זיך איינגעשריבען אין א ציוניסטישען קלוב, און האט פלייסיג געלערנט העבריאיש. איצט וויל זי הייראטען מיט א אידישען בחור, וועלכער האט זיך אין געלעבט, אָבער פריהער מוז זי פארמעל ווערען א אידישע טאכטער.

דער רב האט צוגעזאָגט מיט דעם ענין זיך צו פארנעהמען.

א קריסטין אין חברה קדישא

פון ווילנא שרייבט מען:

צום גבאי פון דער ווילנער חברה קדישא איז די טעג געקומען א קריסטין און מיט טרעהרען אין די אויגען דער־צעהלט, אז זי איז א גרויסע קבצנ'טע, ליידט שטענדיג דחקות, און דאָ האט זיך איהר נאָך געמאכט אן אומגליק — עס איז געשטארבען ביי איהר דער מאן. איהר הארץ איז צובראָכען, אָבער נאָך מעהר איז זי פארטרויערט. וואס זי האט ניט קיין שטיקעל בגד מיטצוגעבען איהר' מת אין קבר און היות זי האט זיך דערוואוסט, אז ער איז דער גבאי איבער אזא חברה, וואס זאָרגט וועגען מתים — איז זי געקומען בעטען א טובה עפעס בגדים פאר איהר מת.

צווינגט ניט אייערע קינדער

צו נעהמען אן אָפּשטויסענדע אָפּפיהרונג. גיט זיי

עקס־לאַקס

(אין ענגליש EX-LAX)

עקס־לאַקס איז א געשמאקע שטיקעל קענדי און איז אנערקענט אין מעדיצין אלס דער אונשעדליכער און זיכערער אָפּפיהר־מיטעל, וואס איז גוט פאר דער גאנצער פאמיליע, גרויס און קליין.

עקס־לאַקס קומט אין 2 פארמען: „טשאָקאָלאד" און „פיג פליינוואר" (פייגען).

גלאט אזוי איז דער דער וועלט אריין

פון ער—שלעזער.

ווען איך וואָלט געווען רופוס

ווען אייך וואָלט געווען רופוס, וואָלט איך באנוצט מיין גאנצע פעהיגקייט אָנ־צוהאלטען און פארשטארקען די נאָבעלע מענשליכע (אידישע, אויב איהר ווילט) אינסטיטוציע פון "טרעטען מיט די פיס דעם געפאלענעם". — אט האבען מיר, למשל, דעם געפאלענעם דר. חיים ווייצ־מאן, ער איז דאך שוין אויס ווייצמאן, ניט מעהר פרעזידענט פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע, רעזיגנירט, און פארטיג געווארען! — איז דאך א מצוה, לויט אלע אנגענומענע כללים פון דער אויבען דערמאנטער אינסטיטוציע צו טרעטען אויף איהם און איהם דערנידעדריי־גען עד לעפר, געפינען זיך גאר מענשען, וואס דערלאזען ניט דערצו, באשר, טענה'ן זיי, ווייצמאן איז נאך אלץ פרעזידענט, א סימן, די ענגלישע רעגיערונג פארהאני־דעלט נאָך מיט איהם שווערע ציוניסטישע פראבלעמען, און כמה וכמה אנדערע סימנים, אָבער וועד איז עפעס מחויב זיך צו רעכטענען מיט אזעלכע זאכען, צוליעב א פרינציפ מוז מען אלעס אנווענדען, כוח. און מיר זענען ב"ה שטארק גענוג זיך צו שטעלען אנטקעגען, ניט נאָר ענג־לאנד, נאָר אפילו די "ליעג אוו ניישאנס" און אלע מדינות וואס האבען גוטגעהייי־סען דעם מאנדאט איבער ארץ ישראל און סאן רעמא. ענגלאנד איז טאקע שטארק, אָבער דאך איז נאָר א דריטעל פון דעם ערד־קוגעל אונטער איהר ממשלה, ווער־רענד אונז? העט! וואס רעדט איהר! מיר האבען דאך לעגיאָנערען אין יעדען ווינקעלע פון דער גאנצער שטיקער דער לאנד, און, איין פיפס... איז דאנינג סטרים נומער 10 אין לאנדאן פארווארפען מיט... מאנ־נעס באמבעס און אויס ענגלאנד.

איך אליין בין שיעור ניט געווארען א לעגיאָנער. וואס מיך האט צוריקגעהאל־טען, איז געווען דערפאר, וואס איך בין קיין מאל ניט געווען אויף דעם פראָנט. איך בין דערנאך געווארען געווארען, אז מען קען זיין א לעגיאָנער אפילו מען איז ניט געווען אויפ'ן פראָנט, אָבער עס איז שוין געווען צו שפעט.

און טאקע באמת'ן, נעהמט א גרופע לעגיאָנערען, וואו זי זאָל זיך ניט געפינען, און פרעגט יעדען באזונדער ווי להחביל די רבנים, צי ער האט סמיכה צו זיין א לעגיאָנער, וועלען אייך אפשר דריי פון עצהן ענטפערען יאָ! אָבער דאס מוז בלייבען בסוד, רבותי, ווארום גוים קענען נאך געוואהר ווערען, איז אן עק צו אונ־זער שטארקייט. — אזוי ווי, למשל, גוים זאָלען, חלילה, געווארן־ווערען דאס מיר "סטיקען ניט טונעטער" און דאס אונזער אחדות איז ניט מעהר ווי א לענענדע, וואָלט דאך גאר ניט געבליבען פון דעם אנטיסעמיטיזם און איהר ווייסט דאך דאס אנטיסעמיטיזם שטיצט זיך אויף אונזער אחדות.

ווען איך וואָלט געווען רופוס, וואָלט איך דערפארמירט דעם גאנצען ציוניזם. איך וואָלט איינגעפירט דאס אלע רעגיע־רונגען, זאָלען געבען "פרי פעסעדזש" אויף זייערע באנען, שיפען און ערפאָלאנען צו אונזערע ציוניסטישע עסקנים כדי זיי זאָ־לען קענען ארומפארען און זאמלען געלט פאר'ן "קערען האיעזאד" (נאציאָנאל פאנד) וואָלט איך איבערגעלאזט צו די עלטערע זיידעס? זאָלען זיי, די גוים, צוריק אויפבויען ארץ ישראל פאר אונז. — איך וואָלט איינגעפירט, ווען אזך וואָלט גע־ווען רופוס, דאס קיין קריזיסען זאָלען מעהר ניט זיין, עס איז דאך אן אומגליק מיט אט די קריזיסען, איך האב א חשד, דאס זיי ווערען אויסגטנע באשאפען פון די וואס ווילען זיך אויסדרעהען פון גע־בען פאר'ן קרן היסוד, א סוף זאָל עס נעה־מען צו די קריזיסען!

ווען איך וואָלט געווען רופוס, וואָלט איך נעזעהן דאס יעדער אידישער קיבוץ זאָל וו. ישאבאטינסקי געשטיצט פון מרדכי דאנצעס, פארשלאגען, דאס דר. חיים ווייצמאן זאָל ווידער דערוועהלט ווע־רען פרעזידענט פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע און דעם גרעסט־טען גוט וואָלטן איך באוויזען מיט דעם פיטאל פון גרעסטען אידישען סאנ־טאריום פון אמעריקא, ער פרוטה אחת, וואָלט איך "קאָלעקטעט".

ווען איך וואָלט געווען רופוס, וואָלט איך נעגרינדעט א קרעדיט אינסטיטוט, כדי צו געבען א פולע מאס קרעדיט די ארימע טוערס און די פרויען וואס זענען זיך מתעסק מיט ברידזש און אנדערע שווערע ציוניסטישע ארבייטען און וואָלט געשאפען א פיינעם אפאראט מיט עהרע פרעזידענטען און וויצע־פרעזידענטען, אקטיווע און ניט אקטיווע פרעזידענטען, טרעזשוערער און סעקרעטארען דריי, איי־נעם אין העבריאיש, ווי קאן דאס אנדערש זיין? עס וועט דאך זיין א ציוניסטישער אנשטאלט. איינעם אין ענגליש און איי־נעם אין אידיש. פאר אידיש וואָלט איך פארגעשלאגען איינעם פון "אונז יונגע", וואס וואָלט "שור" אנגענומען די פאר־אנטוואָרטליכע "פאזישאן".

און ווייל עס איז געקומען צו ריד־דן וועגען "אונז יונגע" וואָלט איך טאקע גע־זעהן אפצושאפען די אינסטיטוציע פון "יונג" און "אלט", איך וואָלט געזעהן דאס יונגע זאָלען זיך עלטערען און אלטע זאָלען בלוין "פלייען" ציוניסטען — ערשטענס וואָלט איך דערמיט גענעבען א "דער בלאו" די באַרימט־געווארענע פראָטאָ־קאָלען פון "זקני ציון" — ניטא מעהר קיין אלטע! און די אנטיסעמיטען וואָלטען גע־בליבען מיט א נאָז. — און צווייטענס וואָלט איך פארמיידט די סכנה דאס אנ־שטאט די פראָטאָקאָלען מיט "זקני ציון" זאָלען ניט באשאפען ווערען פראָטאָקאָלען מיט "צעירי ציון". איהר שפילט אייך מיט די אנטיסעמיטען? ! וואס זיי קען אי